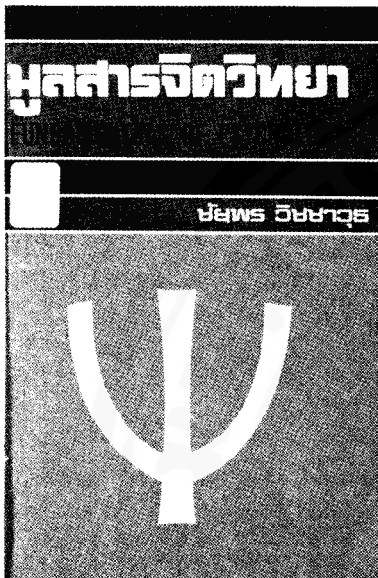

ชัยพร วิชชาวุธ,

มูลสารจิตวิทยา สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525,

491 หน้า, 99 บาท.

ด้วยความยาว 491 หน้า ก็จัดได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีความละเอียดมากที่สุดเล่มหนึ่งในบรรดาตำราจิตวิทยาพื้นฐานที่มีอยู่ทั่วไปตามสถาบันอุดมศึกษา ประกอบกับเป็นหนังสือที่ออกมาล่าสุดในปีการศึกษานี้ จึงนำมาพิจารณาทั้งในด้านที่เป็นตำรา และแนวโน้มในการศึกษาจิตวิทยาทั่วไปที่นักศึกษาเกือบทุกคนต้องเรียนอีกด้วย

เนื่องจากหนังสือดังกล่าวได้ครอบคลุมเนื้อหาทางด้านจิตวิทยาทั่วไปอยู่แล้ว บทวิจารณ์จึงมิได้วางจุดหนักอยู่ที่การวิจารณ์เนื้อหาทั้งหมด ทว่าอยู่ที่การหยิบยกบางประเด็นมาอภิปรายมากกว่าโดยหวังว่าจะเป็นเสียง ๆ หนึ่งที่ส่งเสริมลักษณะวิถึวิจารณ์ในการศึกษาด้านนี้

สิ่งที่บทวิจารณ์ต้องการเสนอก็คือ ลักษณะเด่นที่สุดของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ความแตกต่างจากหนังสือเล่มอื่นในทำนองเดียวกัน ในทางกลับกันส่วนที่เหมือนกันของหนังสือเหล่านี้ ก็กลายเป็นประเด็นที่น่าอภิปรายถกเถียงมากที่สุด

ความแตกต่างจากหนังสือ

อื่น

1) ความละเอียดลึกซึ้งในเนื้อหา

ความครอบคลุมต่อเนื้อหาพื้นฐานในวิชาจิตวิทยาทั่วไป เป็นสิ่งซึ่งหาได้ยากในตำราภาษาไทยเล่มอื่น ๆ เริ่มต้นจากวิวัฒนาการของวิศศึกษาจิต และระเบียบวิธีการทางจิตวิทยาที่ผู้แต่งรวมไว้ในภาคว่าด้วยวิธีการของจิตวิทยา พื้นฐานทางชีววิทยาที่ได้รับการกล่าวไว้อย่างละเอียดในบทวิวัฒนาการของพฤติกรรม (กล่าวถึงทฤษฎีวิวัฒนาการทฤษฎีพันธุศาสตร์ และมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาสัณชาตญาณด้วย) และบทพื้นฐานชีวภาพของพฤติกรรม (กล่าวถึงสรีรวิทยาของระบบประสาท กล้ามเนื้อ และต่อมที่เกี่ยวข้อง) รวมอยู่ในครั้งแรกของภาคที่ 2 ที่ผู้แต่ง ตั้งชื่อเป็นภาคว่าด้วยสาเหตุแห่งพฤติกรรมสำหรับครึ่งหลังของภาค 2 จนจบภาค 3 (ว่าด้วยพฤติกรรมภายใน) เป็นหัวข้อที่จำเป็นสำหรับจิตวิทยาพื้นฐาน นับตั้งแต่ แรงผลักดันพฤติกรรม การเรียนรู้ การรับรู้ ความจำ การคิด เซวน์ ปัญญา พฤติกรรมวิปาส

ในภาค 4 ว่าด้วยมนุษย์ในสังคม ซึ่งเป็นส่วนของจิตวิทยาสังคม ให้ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในสาขานี้ มี 2 บท คือ มนุษย์สัมพันธ์ และมนุษย์ควบคุมมนุษย์ โดยเฉพาะในบทหลังมีการนำไปเปรียบกับแนวคิดต่าง ๆ และประยุกต์เข้ากับปัญหาสังคมในปัจจุบันได้อย่างน่าชวนติดตามโดยตลอด

ในแต่ละบทผู้เขียนจะมีเค้าโครงเรื่องอย่างกว้าง ๆ แล้วจึงจะเริ่มกล่าวรายละเอียดเรียงจากหัวข้อใหญ่ไปเล็กอย่างมีความสัมพันธ์และให้รายละเอียดดียิ่งกว่านั้นก็คืออ่านง่ายและมีความทันสมัยพอสมควร เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสืออื่นซึ่งอันหลังนี้มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับวิชาที่มีการเคลื่อนไหวอย่างมากเช่นนี้

จะมีแปลกอยู่หนึ่งก็คือ ไม่มีบทเรื่องบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญอันหนึ่ง แต่ผู้แต่งได้สอดใส่เนื้อหาเรื่องนี้ไว้ในบทแรงผลักดันพฤติกรรม และบทการเรียนรู้ ทำให้ขาดรายละเอียดที่เป็นอิสระ และชัดเจนของทฤษฎีบุคลิกภาพ ตามแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งยังมีข้อขัดแย้งกันมาก ขณะเดียวกันก็เป็นปัญหาที่น่าสนใจและใกล้ตัวด้วย

2) พื้นฐานทางปรัชญา วิวัฒนาการ และระเบียบวิธีของจิตวิทยา

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้แต่งอุทิศหน้ากระดาษถึง 1 ใน 6 ของทั้งหมด เพื่ออธิบายปัญหาดังกล่าวทำให้กลายเป็นจุดเด่นและสร้างความประทับใจให้ผู้สนใจในด้านนี้ ถ้ามองในแง่ของจิตวิทยาทั่วไป ที่เป็นการศึกษาเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาแล้ว เนื้อหาส่วนนี้ก็ช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นหลักคิดกว้าง ๆ ของจิตวิทยา แต่กลับถูกละเลยในหนังสือหลายเล่ม

ผู้แต่งเริ่มต้นจากการพูดถึงวิวัฒนาการของวิศศึกษาจิต ตั้งแต่ในเชิงปรัชญาไล่เนื้อหาตามแนวคิดใหญ่ ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นจิตวิทยาร่วมสมัย ในทุกหัวข้อจะมีทั้งเนื้อหาและคำวิจารณ์ ในส่วนของจิตวิทยาเชิงปรัชญา มีข้อนำสังเกตอันแรกคือการแบ่งแนวของปรัชญาในเรื่องที่เกี่ยวข้องจิตออกเป็นปัญหา 3 ปัญหา และคำตอบต่าง ๆ ต่อปัญหาเหล่านั้น เช่นในปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างจิตและกาย ผู้แต่งแบ่งคำตอบเป็นกลุ่ม ลัทธิทวินิยม (Dualism) ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น ลัทธิปฏิสัมพันธ์ (Interactionism) ลัทธิคู่ขนาน (Psychophysical Parallelism) และ ลัทธิผลพลอยได้ (Epiphenomenalism) กับกลุ่ม ลัทธิเอกนิยม (Monism) ซึ่งยังแบ่งเป็น ลัทธิสสารนิยม (Materialism) ทฤษฎี 2 ด้าน (Double - Aspect Theory) และ ลัทธิจิตนิยม (Idealism) ส่วนอีก 2 ปัญหาที่เช่นกันคือ เรื่องการเรียนรู้ แบ่งเป็น

ลัทธิประจักษ์นิยม (Empiricism) กับ
ลัทธิเหตุผลนิยม (Rationalism) และ
เรื่องพฤติกรรม แบ่งเป็น ลัทธิลิขิตนิยม
(Determinism) กับ ลัทธิอลิขิตนิยม (In-
determinism) การแบ่งแบบนี้อาจจะไม่
ชัดเจนเท่ากับอีกแบบหนึ่งที่จัดแนวคิด
หลักเป็น 2 แนว คือลัทธิสารนิยมกับ
ลัทธิจิตนิยม ในแต่ละแนวก็มีคำตอบ
เกี่ยวกับการเรียนรู้และพฤติกรรมออกไป
เป็นรายละเอียดต่าง ๆ ความแตกต่างของ
แต่ละแนวจะเห็นเปรียบเทียบกันชัดเจน
กว่าแบบที่ผู้แต่งเสนอ เพราะในหนังสือ
เล่มนี้แม้กระทั่งลัทธิสารนิยม และจิต
นิยมซึ่งตรงข้ามกันกลับถูกจัดในกลุ่ม
ลัทธิเอกนิยม ส่วนกลุ่มลัทธิทวินิยม ซึ่ง
ทั้งจริงมีกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วก็มีพรรณนา
ที่ชัดเจนของกลุ่มตนว่าระหว่างกายกับ
จิตนั้นอะไรเป็นตัวกำหนด กลับถูกจัด
เป็นกลุ่มต่างหาก ทั้ง ๆ ที่ควรจัดไปตาม
พรรณนาที่ถึงที่สุดของกลุ่มนั้น ๆ

ที่น่าสนใจว่าอีกจุดหนึ่งก็คือ
พรรณนาของผู้แต่งที่เห็นว่าการถกเถียง
ทางปรัชญาทำให้จิตวิทยาแยกตัวออก
จากปรัชญามาเป็นวิทยาศาสตร์ซ้ำกว่า
แขนงอื่น ๆ ผู้แต่งย้ำถึงสองครั้งในหน้า 4
และ 8 การมองเช่นนี้อาจเป็นการละเลย
ลักษณะประวัติศาสตร์ของปรัชญาซึ่ง
เปลี่ยนแปลงมาเรื่อย ๆ จากลัทธิจิตนิยม
สู่สารนิยมจากสารนิยมที่หายกลายเป็น
สิ่งที่ลึกลับ ทั้งนี้ก็ดำเนินไปโดยแยกไม่
ออกจากความรู้ของมนุษย์ต่อตนเอง
และธรรมชาติ ที่ขยายตัวไปตามความ
เจริญของสังคม ลักษณะเช่นนี้จะมองเห็น
ไม่ยากถ้าเรากล่าวถึงแนวคิดของนักปรัชญา
แต่ละคนมิใช้อย่างลอย ๆ แต่โดยเทียบ
เคียงกับยุคสมัยที่เขาอยู่ ปัญหาอาจจะ
สรุปเป็นข้อโต้แย้งสั้น ๆ ว่าทั้งปรัชญา
และวิทยาศาสตร์เองต่างก็แยกไม่ออกไป
จากระดับความรู้ของคนเราที่คลี่คลาย
ไปตามยุคสมัย ดังนั้นปรัชญาเองก็เป็น
ส่วนหนึ่งที่ผลักดันวิทยาศาสตร์ด้วย ซึ่ง
ในประการหลังนี้ ผู้แต่งเองก็ยอมรับใน
หน้าถัดมา (หน้า 9) ว่า ลัทธิลิขิตนิยม

ลัทธิเชื่องโยง และลัทธิประจักษ์นิยมนี้
เองเป็นผู้เบิกทางให้จิตวิทยาเป็นวิทยา-
ศาสตร์ มิใช่ปรัชญาหรือที่ไปดึงจิตวิทยา
ไว้ ทว่าความจำกัดในด้านความรู้ (ซึ่ง
รวมไปถึงความสามารถในการคิดค้น
เครื่องมือไปขยายความเข้าใจต่อมนุษย์
และธรรมชาติ) ต่างหากที่ดั่งรั้งไว้ ถ้า
กล่าวในเชิงนี้ ก็หมายความว่าการศึกษา
แขนงใด ๆ จะเป็นวิทยาศาสตร์ได้เร็ว
แค่ไหนนั้นขึ้นกับความซับซ้อนของศาสตร์
นั้น ๆ มากกว่า ถ้าซับซ้อนน้อยมนุษย์
สามารถรับรู้ในระดับของความเจริญชั้น
หนึ่งก็ย่อมเป็นวิทยาศาสตร์เร็วกว่า แม้
กระทั่งแขนงฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และ
แขนงย่อย ๆ ของมันเองก็เป็นวิทยาศาสตร์
เร็วช้าต่างกันด้วยเหตุนี้เช่นกัน

หลังจากผู้แต่งกล่าวถึงจิตวิทยาใน
เชิงปรัชญาแล้ว ก็กล่าวถึงเรื่องการสังเกต
จิตกับจิตวิทยาโครงสร้าง ซึ่งมีการเปรียบเทียบ
กับพุทธศาสนาด้วย ต่อมาก็คือ
เรื่องการวิเคราะห์จิตกับจิตวิเคราะห์ ซึ่ง
ในคำวิจารณ์มีข้อความที่ว่า “ลักษณะ
ความแตกต่างทางความคิดในสำนักจิต
วิเคราะห์มีลักษณะคล้ายการแตกแยก
ความเชื่อทางศาสนาเป็นนิกายต่าง ๆ
ความแตกแยกนี้ทำให้จิตวิเคราะห์ขาด
ลักษณะของวิทยาศาสตร์ในพรรณนาของ
นักวิชาการ ในวิทยาศาสตร์ความแตก
ต่างทางความคิดต้องตัดสินชี้ขาดกันด้วย
ผลที่ได้จากการสังเกต” จะเป็นคำวิจารณ์
ที่สรุปเร็ว และรุนแรงไปหน่อย และไม่น่า
จะได้รับการยอมรับจากผู้ที่ศึกษาทาง
ด้านนี้ Erich Fromm เคยกล่าวไว้ว่า “เนื้อ
หาของขบวนการทางจิตวิเคราะห์...ก็คือ
การสังเกตข้อเท็จจริง ไม่มีใครที่จะถูก
สังเกตอย่างทุก ๆ นาที เท่ากับผู้ป่วยใน
ระหว่างหลายร้อยชั่วโมงของการสัมภาษณ์
ทางจิตวิเคราะห์ ขบวนการของจิตวิเคราะห์
อยู่ตรงที่วางข้อวินิจฉัย (ข้อสรุป) จาก
การสังเกตข้อเท็จจริง ที่การสร้างสมมติฐาน

ทำการเปรียบเทียบสมมติฐานกับข้อเท็จ
จริงในอนาคตที่คนหนึ่งคนใดค้นพบ
และในที่สุดก็นำมารวมกันเป็นรูปร่าง
ของเนื้อหาที่เพียงพอจะรับรองความเป็น
ไปได้ของสมมติฐาน ถ้าหากมิใช่ถึงขั้น
ทดสอบสมมติฐานเหล่านั้น⁽¹⁾ ดังนั้น
เนื้อหาของจิตวิเคราะห์จึงได้มีการเปลี่ยนแปลง
มาเรื่อย ๆ ทั้งในยุค Freud และหลัง
จากนั้น⁽²⁾ ทั้งนี้เพราะการสังเกตที่ลึกลับ
และหลากหลายเช่น กลุ่ม Ego Psy-
chology (เช่น Erikson) ที่เน้นถึงการปรับ
ตัวของบุคลิกภาพโดย Ego แทนที่จะกล่าว
แต่อิทธิพลของสัญชาตญาณอย่างเดียว)
หรือเพราะลักษณะของสังคมที่เปลี่ยนไป
เช่น Neo - Freudian กลุ่ม Culturalist (เช่น
Horney, Fromm) ที่เน้นอิทธิพลของสังคม
และวัฒนธรรม

ในส่วนที่กล่าวถึงการสังเกตพฤติ-
กรรมและพฤติกรรมนิยมนั้น เนื่องจาก
เป็นรากฐานใหญ่ของจิตวิทยาปัจจุบัน ผู้
แต่งจึงอธิบายละเอียดทั้งในแง่ของอภิปรัชญา
ทฤษฎีความรู้ วิธีการอย่างละเอียด มีข้อ
ท้วงติงเล็กน้อยตรงที่จัดนักจิตวิทยาปัญญานิยม
(Cognitive Psychologist) ไว้ในเรื่อง
พฤติกรรมนิยม อาจก่อให้เกิดความเข้าใจ
ผิดว่า Cognitive Psychology นั้นมีรากฐาน
จากพฤติกรรมนิยม ทั้งที่ Cognitive Beha-
viourist ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ Cognitive
Psychology เท่านั้น รากฐานส่วนอื่นก็คือ
Functionalism และ Gestalt Psychology
บางคนถึงขนาดกล่าวว่า Cognitive Psy-
chology เป็นการกบฏต่อแบบของพฤติ-
กรรมนิยม โดยย่ำว่านักจิตวิทยาต้องศึกษา
เข้าไปใน “กล่องดำ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ขบวนการของจิตใจ⁽³⁾ ตัวอย่างของคน
ที่เรารู้จักกันดี คือ เพียเจต์ (Piaget) กับ
ทฤษฎี Cognitive Development อันโด่งดัง
ของเขา สำหรับข้อวิจารณ์ของผู้แต่งต่อ
พฤติกรรมนิยม เกือบทั้งหมดเป็นคำชม
ซึ่งถึงแม้จะถูกต้อง (เช่น ได้ลัทธิจิตนิยม
เป็นวิธีวิทยาศาสตร์ที่มีความเที่ยง และ

ความปรารถนาที่สุด) แต่จิตวิทยาร่วมสมัยแขนงอื่น ๆ ก็มีคำวิจารณ์ต่อพฤติกรรมนิยมไม่น้อย (จะกล่าวต่อไปภายหลัง)

ในตอนสุดท้ายของบทนี้ผู้เขียนได้ให้คำแนะนำเล็กน้อย กับจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology) ส่วนในบทระเบียบวิธีการของจิตวิทยานั้น ให้รายละเอียดในเรื่องการหาข้อมูล การวัด การทำวิจัย ที่เข้าใจง่าย ยกตัวอย่างที่ชวนอ่าน โดยไม่เสียรายละเอียดของเนื้อหา พร้อมทั้งทบทวนสถิติเบื้องต้นที่จำเป็นด้วย

3. การประยุกต์เข้ากับสังคมและชีวิตประจำวัน

เป็นอีกจุดหนึ่งที่ทำให้หนังสือเล่มนี้น่าสนใจและน่าอ่านต่างไปจากเล่มอื่น ผู้แต่งได้สอดแทรกปัญหาชีวิตและสังคมไว้อย่างชวนให้คิด และทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีว่าวิชานี้ไม่ห่างตัวจนเกินไป เช่นในบทแรงผลักดันพฤติกรรม มีเรื่อง มนุษย์เห็นแก่ตัวหรือ มนุษย์ก้าวร้าวหรือและเสรีภาพของมนุษย์อยู่ที่ไหน มีข้อสังเกตว่าแม้บางเรื่อง เช่นความเห็นแก่ตัว แม้จะยกแนวคิดอย่างหลากหลาย แต่ก็ลงท้ายโดยข้อสรุปตามการวิจัยของพฤติกรรมนิยม ส่วนเรื่องความก้าวร้าวนั้นผู้แต่งสรุปยอมรับทั้งทฤษฎีที่ว่าพฤติกรรมของมนุษย์ (ตามแนวคิดอื่น ๆ) และเป็นผลของการเรียนรู้ตามพฤติกรรมนิยม เพราะทฤษฎีแรกได้รับการพิสูจน์ในเชิงสรีรจิตวิทยาจากการหาตำแหน่งในสมองที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความดุร้ายในสัตว์ สำหรับเรื่องเสรีภาพ ผู้แต่งยกทฤษฎีของสกินเนอร์ (Skinner) เพียงอย่างเดียว ทั้งหมดนี้ค่อนข้างสะท้อนถึงอิทธิพลครอบงำของพฤติกรรมนิยม

สำหรับตัวอย่างอื่น ๆ ที่สะท้อนการประยุกต์ได้อย่างน่าสนใจที่สุด เห็นจะเป็นการอธิบายให้เห็นถึงความเชื่อผิด ๆ ทางไสยศาสตร์ (ซึ่งนักศึกษาระดับ

นี้จำนวนไม่น้อยยังเชื่อยอยู่) โดยชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเหล่านั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร เช่นเรื่องการเข้าทรง (ในบทการรับรู้), เรื่องการไหว้พระพรหม กับการถูกหอยลอตเตอร์ (ในบทการคิด), เรื่องปรากฏการณ์เหนือจริง เช่น ลุยไฟ ตาพิพย์ ระลึกชาติ ฯลฯ (ในบทการรับรู้วัตถุ และปรากฏการณ์ทางจิต) นับว่าเหมาะสมกับปัญหาของสังคมไทยมาก

4. อ้างอิงงานวิจัยในประเทศไทย

ผู้แต่งได้หยิบยกเอาการวิจัยในประเทศเรามาประกอบเปรียบเทียบ เช่น จริยธรรมของเยาวชนไทย (หน้า 184), บทบาทของสิ่งแวดล้อมต่อชาวปักษ์ใต้ (หน้า 374), การร่วมมือและการแข่งขัน (หน้า 419), ภาพพจน์กลุ่มบุคคลบางกลุ่มในสังคมไทย (หน้า 270) ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่ยกมาได้อย่างน่าชมเชย อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ทำการวิจัยจำกัดอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแทบทั้งสิ้น มีเรื่องเดียวที่เป็นของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ใช้นวนนี้ในการดำเนินเรื่อง คือ จิตวิทยาเบื้องต้น⁽⁴⁾

เรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าสนับสนุนให้เป็นตัวอย่างของการเขียนตำรา เพราะที่แล้วมามักพบข้อความในหนังสือประเภทขึ้นต้นด้วย “ในอเมริกาพบว่า....” ลักษณะเช่นนี้แม้จะจำเป็นสำหรับการขยายความคิดความเข้าใจให้กว้างขวาง แต่ถ้ามากเกินไปอย่างที่เป็นกันอยู่ในปัจจุบัน ก็กลับจะกลายเป็นอิทธิพลครอบงำ ทำให้เรารู้จักตัวเราเองน้อยที่สุดหรือไม่ก็รู้แบบผิด ๆ ชนิดหลงเชื่อไปตามเขาว่าจึงเป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่งในวงวิชาการเรา

5. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบเป็นฝ่ายกระทำ

การอบรมสั่งสอนของคนไทยดั้ง

แต่เดิมนั้น ทำให้นักศึกษาขาดลักษณะริเริ่มและเป็นฝ่ายกระทำ ยิ่งถ้าขาดการส่งเสริมความเป็นฝ่ายกระทำในการเรียนก็เท่ากับคงปัญหาเหล่านี้ไว้ต่อไป จึงเป็นเรื่องที่เราไม่ควรจะมองข้ามไปของลักษณะเด่นในด้านนี้ ที่ผู้แต่งจะแนะนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมในทุกท้ายบท ในจำนวนที่เหมาะสม อธิบายให้ฟังสั้น ๆ ว่าเกี่ยวกับอะไร ยากง่ายแค่ไหน เหมาะสำหรับจุดประสงค์อะไร นักศึกษาที่ศึกษาอย่างเป็นฝ่ายกระทำจะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ไม่ยาก พร้อมทั้งท้ายเล่มก็มีรายชื่อหนังสืออ้างอิงโดยละเอียด และพรรณานั่นเรื่องที่ช่วยทำให้ง่ายแก่การค้นคว้าด้วย

ความเหมือนกับหนังสือเล่มอื่น

ต่อไปนี้จะขอกล่าวถึงจุดที่หนังสือจิตวิทยาทั่วไปมีลักษณะเหมือนหรือร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งรวมทั้ง “จิตวิทยามูลสาร” ด้วย ถึงแม้จะมีรายละเอียดที่ต่างกันและหนังสือเล่มนี้จะมียุคอ่อนน้อยกว่าเล่มอื่น ๆ จุดเหล่านี้ในบางทฤษฎีนั้นก็ถือว่าเป็นจุดอ่อนในการศึกษาจิตวิทยาปัจจุบัน

ที่สำคัญยิ่งก็คืออิทธิพลของพฤติกรรมนิยมที่ครอบงำจิตวิทยาปัจจุบัน ก็อย่างที่ Davidoff⁽⁵⁾ กล่าวไว้ว่า จิตวิทยาปัจจุบันก่อรูปมาจากการเคลื่อนไหวทั้ง 5 คือ โครงสร้างนิยม, หน้าที่นิยม, จิตวิเคราะห์, พฤติกรรมนิยม และ เกสตัลท์ แล้ว พฤติกรรมนิยมก็มีอิทธิพลเข้มแข็งที่สุด เราจะเห็นได้นับตั้งแต่บทแรก ๆ ที่เกี่ยวกับวิธีการศึกษาของจิตวิทยาไปจนเกือบตลอดเนื้อหาในลักษณะของจิตวิทยาการทดลอง และจิตสรีรวิทยา เช่นส่วนใหญ่ของบทที่เกี่ยวกับพื้นฐานทางชีวภาพ (บทที่ 3, 4) บทที่เกี่ยวกับการรับรู้ ความจำ เป็นเรื่องของสรีรวิทยาเป็นส่วนใหญ่ บทที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ก็เป็นเนื้อหาของการศึกษาในเชิงพฤติกรรมนิยม และแทรกอยู่ในทุก ๆ บท แม้กระทั่งในด้าน

จิตวิทยาสังคม จิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitive Psychology) ที่มีอิทธิพลรองลงมา โดยอยู่กระจ่ายตามบทที่เกี่ยวกับขบวนการทางจิตใจ เช่น การคิด ความรับรู้ ความจำ ฯลฯ

ทฤษฎีที่อยู่ในกระแสของจิตวิทยาาร่วมสมัย นอกจากพฤติกรรมนิยม และจิตวิทยาปัญญานิยมแล้วก็ยังมีอีก 2 กระแสสำคัญ คือกระแสที่สืบเนื่องมาจาก จิตวิเคราะห์ และจิตวิทยามนุษยนิยม ซึ่งทั้งสองส่วน มีองค์ประกอบน้อยที่สุดในหนังสือเล่มนี้ จิตวิเคราะห์ถูกเอ่ยถึงอย่างจำกัดเฉพาะงานของ ฟรอยด์ (Freud) ขาดการกล่าวถึงส่วนที่พัฒนาออกมาโดยเฉพาะ Ego Psychology และ Culturalist Psychoanalytic และมีอยู่เป็นครั้งคราวที่อ้างงานวิจัยของพฤติกรรมนิยมต่อความน่าเชื่อถือของจิตวิเคราะห์ เช่นในหน้า 327, 388 ซึ่งที่จริงปัญหานี้ยังมีข้อขัดแย้งอยู่มาก⁽⁵⁾ ส่วนจิตวิทยามนุษยนิยม จะได้รับการเอ่ยถึงน้อยที่สุดประมาณ 4-5 แห่ง ผ่านทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) Coan⁽⁶⁾ ถึงกับเคยกล่าวไว้ว่ามันเป็นการสะท้อนความใจแคบของนักจิตวิทยาในมหาวิทยาลัยในอเมริกา

สำหรับจิตวิทยาแนวพฤติกรรม-นิยมนั้น วิธีการที่ได้รับการยอมรับมีอย่างเดียวคือวิธีการที่เป็นภววิสัย (Objective method) ขณะที่กระแสนี้ๆ ของจิตวิทยายังยอมรับวิธีการทางอัตวิสัย เช่นการสังเกตภายใน (Introspection) ในรูปแบบและในระดับต่าง ๆ กัน แน่นอนว่าวิธีการของพฤติกรรมนิยมมีความเที่ยงและความปรนัยมากกว่าแต่ขณะเดียวกันก็จำกัดขอบเขตการศึกษาทางจิตวิทยาไปด้วย ซึ่งในปัญหานี้ก็มีนักวิจารณ์ไว้มากมายจากแนวคิดต่าง ๆ McDougall⁽⁷⁾ วิจารณ์พฤติกรรมนิยมในแง่ของการทำให้ง่ายเกินไป และลดพฤติกรรมลงมาเป็นการเรียนรู้ของความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ที่ถูกเสริมแรงโดยความต้องการทางอินทรีย์ และการควบคุมของระบบในร่างกาย ส่วน Joynson⁽⁸⁾

ในงานปี 1974 ของเขามีความเห็นว่ามีบ่อยทีเดียวที่นักจิตวิทยาขาดความทันกาล และมีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยต่อธรรมชาติของคนอย่างที่สามารถสำนึกเข้าใจมัน และได้ขยายความคิดเห็นออกไปถึงบทบาทของนักจิตวิทยา เขาเห็นว่าจิตวิทยาการทดลองมีขีดจำกัดอย่างร้ายแรง ส่วนจิตสรีรวิทยาก็เป็นการไปแบ่งงานของนักประสาทสรีรวิทยามากกว่า สุดท้ายได้เรียกร้องให้คืนจิตวิทยา กลับสู่ concepts ของชีวิตจิตใจ เป็นการพัฒนาซึ่งต้องยกปัญหาที่ยังแก้ไม่ตก และมีมาโดยตลอดของเรื่องกายและจิตและนำเอาความเข้าใจของเราในทุกวันนี้ต่อธรรมชาติมนุษย์กลับไปสู่ศูนย์กลางของปัญหา

ทฤษฎีเหล่านี้ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในระดับการศึกษาจิตวิทยาพื้นฐาน ซึ่งผู้เรียนควรจะได้เรียนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเขาด้วย มิใช่วางจุดหนักอยู่ที่จิตวิทยาการทดลอง หรือจิตสรีรวิทยา เท่านั้น

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นก้าวสำคัญของการแต่งตำราจิตวิทยาพื้นฐานในประเทศเรา ที่มีครบครันทั้งด้านความครอบคลุม วิธีการนำเสนอ เนื้อหา และความทันสมัย ขณะเดียวกันก็น่าสนใจและน่าอ่าน มีการประยุกต์ร่วมกับวิชาการแขนงอื่น ๆ ความบกพร่องถ้าจะมีก็คงต้องอภิปรายกันต่อไป ผู้ที่สนใจหรือศึกษาทางด้านนี้ไม่ควรพลาดที่จะหาอ่านดู

ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์
โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา

เชิงอรรถ

1. Evans, R.I. *The Making of Psychology of Everyday Life*. New York: Knop, 1976, P. 315.
2. ผู้สนใจเรื่องนี้อาจหาอ่านเป็นภาษาไทยได้ใน ประมวลยว ดิฉันสิ้น **จิตวัฒนา: จิตวิทยาเบื้องต้น**, ไทยวัฒนาพานิช, 2524 หน้า 260-284 เรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการแห่งทฤษฎีบุคลิกภาพภายหลังฟรอยด์ เป็นเรื่องที่เด่นที่สุดของหนังสือเล่มนี้
3. Davidoff L.L., *Introduction to Psychology*, 2nd edition, Tokyo, Kosaido, 1981. PP 18-19
4. กาญจนา คำสุวรรณ, นิตยา เสาร์มณี **จิตวิทยาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ 2, ก.ท ศิลปบรรณาการ, 2524
5. เช่นใน Wolberg, L.R., *The Technique of Psychotherapy*, New York, Grune and Stratton, 1977 ประเมินคุณค่าของจิตวิเคราะห์สูงเกินไป
6. Coan R.W., "The Root of American Psychology" ในวารสาร *Contemporary Psychology*, February, 1982
7. Thomson R, *The Pelican History of Psychology*, England, Penguin Books 1972, PP. 275-278
8. Joynson R.B., *Psychology and Common Sense*, England, Routledge & Kegan Paul, 1974